

چیمبرلین ولور عبد الحکیم ہلالی

پرنسٹون پریس ڈیفونیمیا فی

الاسٹون

پرنسٹون ہولہ

۱۳۵۵

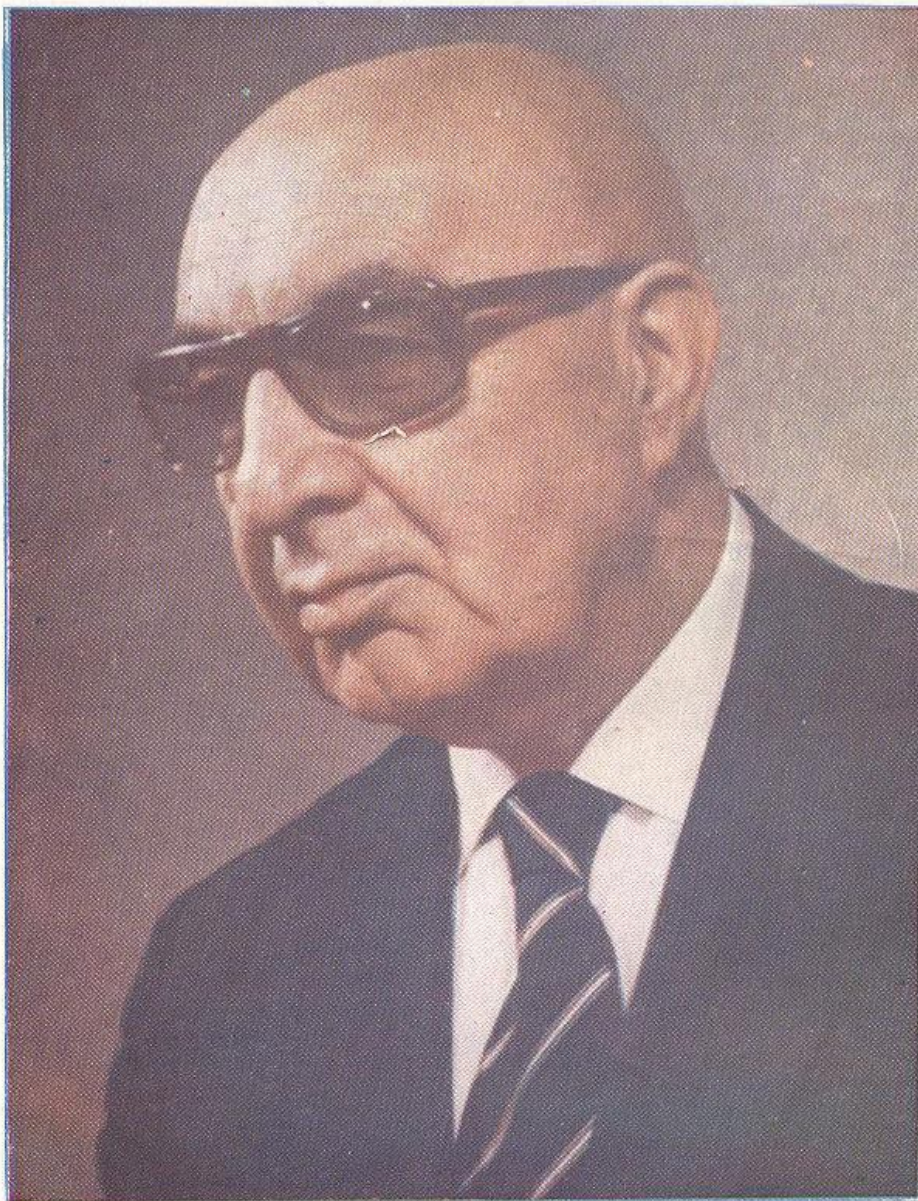
چہر نوال دکتور عبد الحکیم ہدای

لا يستوي بيني وبينكم في الغي

لاریبوند

پښتو ټولنه - د ږپوهنې خانګه

مہتمم: محمد شیرین سنگری
دیس تو تولی دخیں و نوپلہ پسی لہ "۲۱۷"

بېماغلي محمد داؤد د افغانستان د دولت رئيس او صدراعظم

پيشنهاد

د (گيلسي پښتو) فاکس ترخپرو لودوسته ، پښتو ټولنې تهيم
 چي د (پښتو گيلسي) فاکس هم چاپ دپاره تيار کړي . د دې دپاره
 چي لوستونکي په لفظ کې مشکلات ونه دښي لازمه وکړل شوه چي لفظ په فونيمک
 تورو وېشل شو . د فونيمک phonemic تورو د ټاکلو دپاره پښتو ټولنې د ژبو څانگو
 او علمي موسسو نښانوته بلنه ورکړي چي فونيمک توري تعين او ثبت کړي .
 د تورو له ټاکلو نه پس ، د ژبو څانگو لومړي مدير خير نوال د کور غېږ هم هلاکي ته
 وظيفه ورکړه چي په دې باره کي يو مفصله علمي سريزه وليکي .
 خوځښت چي د فونيمک تورو په باب علمي کميټې فيصله وړوي پر لږ ځمکه
 هيله چي د گډوډي د مخنيوي دپاره بهرني لکوال د دې پر لږي هراخوا وکړي .
 دا هم بايد وويل شي چي غږ لارښود لوليزه کاره ميک اړخ لري . په لاتيني تورو باندې
 د پښتو وليک لږ ډلو په برخه کي بيا د مخنيوي دپاره تخنيکي او يا نور د ملاتړ توله مخي
 د دولت له خوا ځانگړي تهيم وړل شي او يا غږ پر لږ تهيم شي .

خير نوال احمد صديقي
 د پښتو ټولنې رئيس

افغانيست

عنوان

مخ

لومړۍ برخه

- ۱ - سريزه ۱
- ۲ - د پښتون ژغورنې ملي سولې فونيمیکه الفبې ۸
- ۳ - د فونيمیکې الفبې احتياطي توري ۱۱
- ۴ - فونيمیکه الفبې او دخپلې عربي کلمې ۱۳
- ۵ - د پښتون ژغورنې بشپړه فونيمیکه الفبې ۲۲

دوهمه برخه

- ۶ - دکوهستان شفق (پېنوا) ۲۷
- ۷ - لنډۍ ۳۳
- ۸ - خومره به سبه وي (الفت) ۳۵
- ۹ - لنډۍ ۳۸
- ۱۰ - سپونۍ (پېنوا) ۴۰
- ۱۱ - لنډۍ ۴۴
- ۱۲ - ساقې (اجمل خټک) ۴۶
- ۱۳ - سپونۍ (الایق) ۴۸
- ۱۴ - محشر (عبدالباري جمالي) ۵۱

دیرینه

پښتو ژبې ښځین خصوصیتونه د اوسني معمول لیک
په مرسته په واقعي بڼه نه څرگندېږي. د دې
علت دادی چې :

(۱) د پښتو ژبې په اوسني لیک کې ځینې واولونه
د کامو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه)
نه لري؛ لکه : د { ډ ږ ل } کلمه چې د پنځو فونیمونو
(ښځینو واحدونو) / z - a - r - a - l / څخه جوړه ده،
خو په لیک کې یوازې په درو تورو { ډ - ږ - ل } سره لیکل کېږي.

(۲) په اوسني ليک کې خو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کېږي. د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بنځيزو - واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاڼ په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توري {و} سته. مثالوندي په لاندي کلمو کې ليدلای سئ:

کور - /kor/

سور - /sūr/

خوړل - /xwarəl/

(۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو دپاڼه چې کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه {ه} سته لکه:

زړه - /zrə/

زړه - /zara/

پسه - /psə/

شپه - /špa/

(۴) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بنځيز واحد) دڅرگندولو دپاڼه دوه توري ليکل کېږي. د مثال په ډول، د {او په} دڅرگندولو دپاڼه دوه توري ليکل کېږي. د مثال په ډول، د {او په} دڅرگندولو دپاڼه دوه توري ليکل کېږي.

لښخه ساده کړي دي . په دې قاموس کې چې دکلمو دلوستلو دپاڼه
د داسې بسطو تودو شخړه کار اخيستی چې هر توري چې دهغو
حرکتونو نماندگي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کور (ض، ح، س)

زړه (س، ز، س)

زړه (ف، ف، س)

په خلف اللفغات کې دکلمو دلوستلو دپاڼه د تلفظ پېچلای دکلمو

سېلابین بېلوالی ښوول سوی دی او په زياتو برخو کې پر سېلابونو
حرکتونه ښوول سوي دي، لکه :

ایشول - (ا - ش - و)

ابتدا - (ا ب - ت - د)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي دکلمو
دلوستلو دپاڼه ديوه داسې ترتيب شخړه کار اخيستل سوي چې په هېڅ
نامه کې نه سونومولای . ځکه چې کوم تپاکلی سیستم نه لري .
دکلمو دلوستلو دپاڼه کله د سېلابین بېلوالی شخړه کار اخيستل سوي
او کله بيا د مطالعې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

ليکل سوي او حرکتونه يې ښوول سوي دي، لکه :
 انډول :- (انډ + وُل)
 استوگن :- (آ + س + تو + گ + ن)
 اوداسی نور...

دغه ډول دلو ستلو يا د تلفظ د څرگندولو سیستمونه
 د يوې خوا د دېس ولوستونکو د پان مشکل او د بلې خوا د کلمو
 تلفظ نه افاده کوي ، بلکه يوازې د کلمو د تورو حرکتونه يا د
 کلمو توري اوسېلا بين بېلوالی ښيي . دغه ډول سیستمونه
 د کلمو د بن غږ جوړښت او بن غږ خصوصيت سره پوره سمون نه لري .
 دغه علت دېچې کله کله قاموس نيکونکي د سترو اشتباهاتو
 سره مخامخ سوي دي .

د پښتو ژبې په مروج لیک کې هغه کلمې چې په /a/ او
 /ɔ/ ختمېږي ، د واړه والونو په يوه توري { ځ } سره ليکل کېږي
 خو ځينو قاموس نيکونکو دغه د واړه والونو چې د کلمو په پای کې
 راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللی دي ،
 لکه :

نځه (س ز س)

نځه (ف ف س)

دغه { ه } علامه چې په پښتو کلمو کې راغلې ده ، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د / و / او په دوهمه کلمه کې د / ا / دن غونډه څرگندونې یوه لیک نشته ده .

څرنگه چې دیوې خوا د پښتو ژبې دن غونډه اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا دغه ډول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي ، د کلمو پورې اوسمه تلفظ نه سي افاده کولای ، نو یوازې سه لاره به دا وي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني تورو ولیکل سي .

په لاتیني تورو سه کېداي سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي .

څنگه چې اوس په پښتو ټولنه کې پر پښتو - انګلیسي قاموس کار کېږي ، نو د دې دپاڼه چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرگندولو دپاڼه د لاتیني تورو یو داسي سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

په ژبنيو تحقيقاتو کي زموږ د پوهانو ترمنځ يو معيارى حيثيت
غوره کړي، نو د حمل پر دېر شته د دوشنبې په ورځ په پښتو-
ټولنډ کي يوه عالمي غونډه وسوه. دې غونډې ته د فونيميکي
الفبي د تيا کلو د پاره دغه پوهان راغلي وو:

بناغلي پو مانه عبدالحی حبیبی

بناغلي پو مانه عبدالشکور شاه

بناغلي پو مانه حليم الهام

بناغلي عبدالرؤف بينوا

بناغلي پو مانه دکتور سيد بها والدين مجروح

بناغلي خېرنوال محمد صديق روحي

بناغلي خېرنند دى عبدالله خدمتگار

بناغلي دکتور مجا در محمد زيار

بناغلي خېرنوال دکتور سيد الشاه پولاد

بناغلي خېرنوال دکتور دولت محمد

بناغلي عبدالحکيم و جدی

بناغلي خېرنوال دکتور عبدالحکيم هادي

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې په برخه کې
پوره بحث او غور وسو. وروسته له هراړخيزې شخړې، د -
غونډې د ټولو گډون کوونکو د خول د پښتو ژبې د بڼو
د افادې د پياوړتيا د فونيمیکي سيستم ومني سوچي د لټه راوړل کېږي.

د پښتو ژبې منلې سوې فونيمیکه الفبې

معمول توري	فونيمیکه الفبې توري		
ا	a	اتل، س، شپه	atal, sar, špa
آ	ā	آس، ویاړ، سبا	ās, wyār, sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	Pašto
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ج	j	جوړ	jor
چ	č	چاکوړ	čākū

معمول توي	فونيمیکي الفبي توي		
خ	ʃ	حای	jāy
شخ	c	شوک	coK
خ	x	خود	xor
د	d	دود	dod
د	d	دپر	der
ر	r	رپ	rap
ر	r	ر وند	rūnd
ز	z	زور	zor
ژ	ž	ژ وند	žwənd
ږ	ʒ	ږغ	ʒaǵ
س	s	سمون	samūn
ش	š	شل	šəl
ښ	ʂ	ښاغلی	šāǵəlay
غ	ǵ	غی	ǵamay
ک	k	کار	kār

معمول توری	دو نیمیک الفبی توری		
گ	g	گد	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مور	mor
ن	n	نن	nən
نہ	n	منہ	maṇa
و	w	وادہ، ژرول	wāda, žərawəl
ھ	h	ھر، سھار	har, sahār
ی	y	یور، مہلستیا	yor, melmastyā
ی	ay	سری	saray
ی	əy	ھوسی	hosəy
ی	i	ویر	wir (آشی) (چیم) i
پ	e	تپ، مستی	ter, maste
و (محول)	o	کور	kor
و (مروف)	ū	گور	lūr (Gūru) (بی نیم)
پینن	u	سی (پہ موسیقی کی)	sur

ΣII

ebra

ibra	ابو (حاصل)	x 1	زېر
nikə, lwastal	نیکه، لوستل	ə	زورکی
درج د حای د بنو ولو د پاره دالاندی علامه منل سوې ده:			
Kotá	کوته	/	خج

احتياطي: ت (θ)، ح (h)، ذ (ḏ)، ص (ṣ)،
 ض (z)، ط (t)، ظ (ẓ)، ع (ʿ)، ف (f)،
 ق (q)، ٺ (ʾ)، معدوله واو (w)، جني (w)، انگليسي (v)
 اودوسي (B) په (v) .

د فونيمیکي الفبې احتياطي توري

د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې دا خطی
 په نامه ځيني توري لیکل سوي دي. د ژبنيو مسالو په علمي
 څېړنو کې د دې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کېږي. په
 همدې اساس د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې

سوي دي.

ڪر و غوار وچي دد خيلو عربي ڪلمو، لکھ : { ثواب، حوض،
ذڪاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ
او دد غو ڪلمو پڻ تنو تلفظ سره مقايست ڪريو، نو د مقايست
د پان مجبور ۽ يوچي د پور تنو ڪلمو د اصلي تلفظ د افاد د پان
هم په فونيميڪي الفبي ڪي تا ڪلي توڙي و لرو. اوس به دلته
دمثال په ڊول د پور تنو ڪلمو پڻ تنو او اصلي عربي تلفظ نه
په مقايست ڊول په فونيميڪي الفبي سره وليکو :

پڻ تنو تلفظ	اصلي عربي تلفظ	په ليکڪ
/ sawāb /	/ θawāb /	ثواب
/ hawz /	/ hawz /	حوض
/ zakāwat /	/ ḏakāwat /	ذڪاوت
/ sáber /	/ sabr /	صبر
/ zarār /	/ zarar /	ضرر
/ tālīb /	/ tālīb /	طالب
/ zālīm /	/ zālīm /	ظالم

همدانگه نو راحتي احي تو ري هم ددي مقصد دپاره ليكل
سوي دي. د / ع ، ف ، ق / مفصله شرحه د (فونيميكه
الفبي او دخيلي عربي كلپه) تر عنوان لاندني راغلي ده.

فونيميكه الفبي او دخيلي عربي كلپي

پښتو ژبي په من وحي الفبي كي لس داسي توري
سته چي په دخيلو عربي كلمو كي راځي. دغه
لس توري په عربي ژبه كي د خاصو عربي
ښخونو دپاره ټاكل سوي دي. كه څه هم دغه
لس توري په هغو كلمو كي چي پښتو ژبي ته داخلي
سوي او اوس په پښتو ژبه كي مستعملي دي، ليكل كيږي،
خو پښتانه يي د عربو په شان نه تلفظ كوي. دغه لس توري دا دي:
ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ف ، ق .

ددغو پورتنيو تورو د جملې څخه، چي په عربي دخيلو كلمو
كي استعمال كيږي او د عربي ژبي د خاصو ښخونو مانا يندگي كوي،

اووڻ جي ڊڀستوڙ جي دڻ غيڙ جو ڊڀست پراساس ڀڄ مڦڻ
ڊول تلفظ ڪيري.

اووڻ توڙي ڊاڍي: ٺ، ڇ، ڌ، ڙ، ڙ، ڙ، ڙ، ڙ.
مثالون هي لاندري ڀڄول ڪيري:

ڀڄول تلفظ	عربي تلفظ	ڀڄول ڪي
/ sābīt /	/ θābīt /	ثابت
/ hāsīl /	/ hāsīl /	حاصل
/ zakī /	/ ḍakī /	ذڪي
/ sādīq /	/ sādīq /	صادق
/ zasīf /	/ zasīf /	ضعيف
/ tāqāt /	/ tāqāt /	طاقت
/ zarfiyāt /	/ zarfiyāt /	ظرفيت
/ s /	/ θ, s /	ٺ، ڙ
/ z /	/ ḍ, z, z̄ /	ڌ، ڙ، ڙ
/ h /	/ h /	ڇ
/ t /	/ t /	ط

مگر د {ع، ف، ق} تود و د تلفظ په برخه کي بيا خبره
بل ډول ده.

ع / ۹ / د خيل کانسو نښت دی چي په عربي د خيلو
کلمو کي راځي. په لياک کي {ع} ليکل کيږي. ځينې
پښتانه يې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي،

عادت /sādāt/

وعده /wasdā/

عسکر /saskār/

مگر ځيني پښتانه يې بيا د وينا په وخت کي بيخي حذفوي
او يوازې په هغو والونو اکتفا کوي چي تر / ع / وروسته
ياد مخه راغلي وي. د حذفولو طريقه يې په دې ډول ده:

(۱) که چيري د د خيلو عربي کلمو د سپلا بونو په سر کي
ع / وي نو په وينا کي دغه / ع / له منځه ځي او
يوازې ^{هغه} اول مخه شروع کېږي چي په سپلا ب کي تر
ع / وروسته راغلي وي، يعنې په سپلا ب کي دهغه
اول مخه شروع کېږي چي تر / ع / وروسته موقعه لري

مثالونه يې دادي:	په ليک	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
عادت	/sādat/	/ādāt/	
عاجل	/sājil/	/ājil/	
عبادت	/sibādat/	/ibādāt/	
عسکر	/saskar	/askār/	

(۲) که چيري د عربي دخيلو کلمو د سپلا بونو په پای کې /ع/ وي نو په وينا کې دغه /ع/ له منځه ځي او سپلاب په هغه واول سرې پای ته رسېږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي مثالونه يې دادي:

مثالونه يې دادي:	په ليک	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
موضوع	/mawzōs/	/mawzō/	
شروع	/šuros/	/šurō/	
استعمال	/istismāl/	/istimāl/	
وداع	/widās/	/widā/	

ف /f/ دخيل کانسونډنټ ډکچي په عربي دخيلو کلمو کې

راڻي. ڇيني پښتانه پي د / پ / او ڇيني پي د عربي تلفظ
په ډول / ف / وايي. مثالوندي دادي:

فرمان / *farmān* /

فاصله / *fāsilā* /

فکر / *fīkar* /

صفت / *sifāt* /

ق / *q* / يو دخيل فونيم دي چي په عربي دخيلو
کي راځي. ڇيني پښتانه پي د / ک / او ڇيني پي تقریباً
عربي تلفظ په ډول / ق / وايي. مثالوندي دادي:

قانون / *qānūn* /

قاموس / *qāmūs* /

حقایق / *haqāyiq* /

د پورتني لنډي يادوني څخه دي نتيجي ته رسيږي چي:

(۱) د عربي ژبي ټولي هغه دخيلي کلي چي اوس په پښتو
ژبه کي استعمال يږي او په لیک کي دغه ټولي { ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ } پکښي راځي د فونيمیکي الفبې په داسي

توروسه يي ليکوجي ددغو عربي تود و پښتو تلفظ څرگند کړه

ثابت /sābīt/

صادق /sādīq/

ذکي /zakī/

ضرورت /zarūrāt/

ظالم /zālīm/

طاقت /tāqāt/

حال /hāl/

(٢) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخيل فونيمونه دي. دغه فونيمونه په دخيلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعمال يې د اکثر و باسو د و پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کېږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کې) اوهم په فونيمیکي الفبې کې دغه پوټني عربي تودې په هغولا تيني تودو سره ليکوجي د عربي تلفظونو څرگندولو دپاره تا کړل سوي لکه:

قاموس /qāmūs/

/qawl /	قول
/qalám /	قلم
/haq /	حق
/haqāyiq /	حقایق
/farq /	فرق
/farsi /	فرسی
/faysalá /	فیصله
/falsafá /	فلسفه
/fāyda /	فایده
/farmān /	فرمان
/sifāt /	صفت

هغه دخيلو عيني ڪلچي ڊٽار مخ په اوڀر دوکي يي خپلي بي
 بدلي ڪري اواوس په پستو ٿ به کي په اوسني (مغز)
 ڊول استعمال ڪري ڊپوٽي قاعدن ٿي مستثنى ڪند ڪري
 ڊ مثال په ڊول، ڊ { ڪميس، وخت } ڪلچي اوس
 په دغه شڪل ويلي ڪري اوم په دغه شڪل ليکلي ڪري،

اصلي غڙي ليکلي شڪلون نه ٿي { قميص، وقت } دي.
 ڪه چيري ۾ قاموسونو کي ددي ڊول ڪلمو تلفظ لکيو
 او يا غوار وچي ڊا ڊول ڪلمي ۾ فونيمڪي الفبي وليکو، نو
 داسي به ٿي لکيو :

ڪميس /Kamis/

وخت /waɪt/

۾ پڻتوڙ به ڪي داسي نوري مفعلي ڪلمي سترچي اوس
 ۾ لياڪ اولوست کي يوازي ۾ مفعلي شڪل مستعالي دي، لکه:

ادير /adira/ ✓

اورتہ /awrata/

اوداسي نوري ...

(۳) / ۶ / ڊپڻتوڙ ٿي يو دخيل فونيم دي. دغه فونيم ۾
 دخيلو غڙي ڪلمو کي چي ۾ پڻتوڙ به ڪي استعمال ٿي، ڊاڪٽرو
 باسواد وپڻتوڙ خوا دڪلمو ۾ زيات وڌو ڪي غڙي ته
 ورته تلفظ ڪري. ۾ همدې اساس ۾ پڻتوڙ قاموسونو
 کي (د دخيلو ڪلمو د تلفظونو ۾ بر خري) اوڻ ۾ فونيمڪي الفبي کي

دغه پورتنی توري په هغه لائيني توري سره لیکوچي د عربي
تلفظ د څرگندولو د پاره تا کله کل سوي دی، لکه :

عادت / *sādāt* /

عبادت / *sbādāt* /

وعدۀ / *wasdā* /

استعمال / *stismāl* /

د / ع / فونيم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، که څه
هم په اوسني مروج لیک کې لیکل کېږي، خو په زیاترو
مواردو کې نه تلفظ کېږي. په همدې اساس هم په پښتو
قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په
فونيمي کې الفبې کې د دغه توري تلفظ نه لیکو، لکه :

موضوع / *mawzó* /

شروع / *šuró* /

اجتماع / *jtīmā* /

وداع / *wīdā* /

اوداسي نور ...

د پورتني (فونيميكه الفبې او دخيلي عربي كلمې) بحث
په نتيجې كې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميكې الفبې توپیر
په دې ډول ټاکل کېږي:

د پښتو ژبې بشپړه فونيميكه الفبې:

		د فونيميكې الفبې توپیر	معمول توپیر
<i>sar, atāl, špa</i>	س، اتل، شپه	<i>a</i>	ا
<i>ās, wyār, sabā</i>	آس، ویاړ، سبا	<i>ā</i>	آ
<i>bār</i>	بار	<i>b</i>	ب
<i>paštó</i>	پښتو	<i>p</i>	پ
<i>tor</i>	تود	<i>t</i>	ت
<i>tol</i>	ټول	<i>t̥</i>	ټ
<i>sābīt</i>	ثابت	<i>s</i>	ث
<i>jor</i>	جور	<i>j</i>	ج
<i>čākū</i>	چاکو	<i>č</i>	چ

مَعْلُومَاتِ تَوْرِی	دَفْئِیْمِکِ الْفِی تَوْرِی		
خ	j	حای	jāy
ش	c	خواک	cok
ح	h	حاصل	hāsīl
خ	x	خود	xor
د	d	دود	dod
د	d	دبیر	der
ذ	z	ذکی	zaki
ر	r	رپ	rap
ر	r	روند	rūnd
ز	z	زود	zor
ژ	ž	ژوند	žwənd
ن	z	بن غ	zağ
س	s	سم	sam
ش	š	شلمبی	šlūmbé
نب	š	سناغلی	sāğślay

معمول توکي	د فنيکي الفبې توکي		
ص	s	صادق	sādīq
ض	z	ضرر	zarār
ط	t	طاقت	tāqāt
ظ	z	ظالم	zālīm
ع	ʿ	عادت، وعد، ضوې	sādāt, wasdā, mawzō
غ	ğ ɣ	غني	ğamáy
فا	f	فاصله	fāsílá
ق	q	قانون	qānūn
ك	k	كار	kār
گ	g	گډ	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مود	mor
ن	n	نن	nən
ن	ɳ	منه	maṇá
و	w	واده، ژېړول	wādá, žərawá

		مَعْلُومَاتُ تَوْنِی	دَفْنِی مِی الْفَوِی تَوْنِی
har, sahār	حر، سَحَار	h	ه
yor, wyār, melmastyā	یور، ویار، مِلْمَسْتِیَا	y	ی
kor, obā	کور، اوبہ	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (پستوی کے)	× u	پِیْنِی ×
ibrā, imzā	ابرہ، اِمْضَا	× 1	زِہِر ×
wir	ویر	i	ی
ter, masté	تہر، مَسْتِی	e	ہِی
sarāy	سری	ay	ی
helāy	ہیلای	əy	ی
nikā, zīə	نیکہ، زِہ	ə	زِہِکے

د وچه برخه

په دې برخه کې پښتو ژبې د فوښکي
 الفبي د زده کړې د پاره يو خوشه و نه
 اولنډي هم په اوسني مروج ليک
 او هم په فو ايسميکري الفبي سره ليکل سوږي.

دکوهستان شفق

da Kohestān šafāq

هندوش پر سربې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūkūš pār sar lambé di
ka asmān sra kenārā da

دکوم سوي زرگي آه دی
یا د وینو فواره ده

da kūm sáwi zirgí-āh day
yā da winū fawārā da

که چنگیز د عمر تور ده
چی له تیکي را بکار ده

*Kə čangéz də sásər túra
čì lə téki rāškārā da*

یا خو بل، مینی اور، دی
د فلک پر پی سوی کور دی

*yā xū bal də mīni or day
də falāk pre saway kor day*

د سکندر د وخت شہید دی
چہ سرت گوری بگرام تہ

*də skandār də waxt šahīd day
pə hasrāt gūri bagrām tə*

یا لبوال روح دعا شق دی
چی درجی دیار سلام تہ

*yā lewāl roh də sāsug day
čì wərjī də yar salām tə*

یا والہ د سر و شرابو
چی تو میری یو جام تہ

yā wālā də sro šarābū

či tūyizi yəwə jān tə
دا میدان د کر بلا دی
که سالو سور د لیلادی

dā maydān də karbalā day

kə sālū sūr də laylā day
دا زرگی د اسمان و چادر
که کینه د دلوانه

dā zirgāy də asmān wəčāwə

kə sinā də dewānā da
یا ساقی له لاسه بڼه
چه سوې پیا نه

yā sāqi lə lāsā škōta

čapā səwe paymānā da
او که دس د عبرت لیک دی
نه رنگینه افانه

aw kə dars də sibrát lik day
sə rangina afsāná da

موب ته ياده جا نبازي کړي
د نیکو نو سر بازي کړي

mūz tə yāda jānbāzī kṛi
də nikūnū sarbāzī kṛi

د مومن د زده په دینو
شیرینو سو کړي لاس دی

də momín də zṛə pə wīnū
širinó sūr kāray lās day

که کفن ، شهیدانو
پرېستو نیولی پاس دی

kə kafān də šahidānū
parištó niwálay pās day

یا د نیا کی خو زیري ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā ki xūnrizi da
pər ofūq ye insikās day

یہ ، شفق ، کوہستان دی
را چا پھرہ پر آسمان دی

ya, šafāq də kohestān day
rācāpéra pər asmān day

دی شفق کی ستوری بنکاری
کہ صدف دی سرہریاب کی

de šafāq ki stūri škāri
ke sadāf di sre daryāb ki

یا حسن زده ، شاعر دی
چی ددوب سوی پہ خواب کی

yā hasās sre də šasir day
či dūb saway pə xūnāb ki

یائسیم دی او ، بکلی خاشاچی
ددی دھر پہ سبب کی

yā yatīm day ūski cācē
dāde dāhar pə selāb ki

که سپین غائبان دی طلبه کی
دمجوبی پسره خو له کی

ka spin gās di jāledō ki
də mahbūbi pə sra xula ki

دا پر غوڏنو اوریج نه ده
دود سو جگ له کوهستانه

dā pər ġrūnū oryāj nə dā
dūd sū jag la kohestāna

یاسپری پانی تاریخ دی
چی قصی کمری له بامیان

yā speré pāni tārix day
či qasé keri la bāmyāna

یاخوگرد زموږ پښو دی

چی باج خلی له آسمانه

yā xū garō zumūz də pso day
 či baj áxli la asmāna

داچی شنی د کی وې د ی
 د اسمان د مخ خوې د ی

dā či šne dāki walé di
 də asmān də mæx xwle di

لنډې

تس بختوړي سوداگره

چی مږ غاري خرخوې شمېرې خالوڼه

ta baxtawār ye sawdāgāra
 či marǧalāri xarcawé šmeré xālūna
 ما د اسمان سپینه سپوږمۍ کې

چی د جانان پر کېړه تل ولاړه یږه

mā də asmān spīna spozmōy ke
 či də jānān per kizdōy tæl walāra yōma

سپيني ڪوٽي دي ڪنڊ والجي سي

زما يا ديني د ڪين دي بند شالو

spini Kote di Kandwālē si

zmā yādīzi da Kizdāy ʔa šamālūna

ڪردين ڪري گود رتہ راس

ڙ به منگی په لپو ورو- ورو ڳو

ka didān kre gūdār t̄a rāsa

z̄a b̄a mangāy p̄a l̄apū wr̄o-wr̄o ʔa kawāma

گود رتہ ڄم راسي راس

يو شهبه به دي په بند ڙ و ويٺو

gūdār t̄a ʃam rāpasé rāsa

yawā šebā b̄a di p̄a ʔa z̄r̄a w̄awināma

خوله به دخلي په رضا درڪم

منگی مي ولي بنور وي لنڊ دي ڪم

xw̄l̄a b̄a ʔa x̄dāy p̄a razā d̄ar kam

mangāy mi w̄āl̄i ʃorawé landā di k̄rāma

خومره به بندر وي

cúmra bæ şə wi

چې په سپين مخ دې زلفې خورې وي
سترگې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zəlfə xcwaré wi

stərge de tóre šūnde de sre wi

زېم اوتدې نازونڅرې وي

خومره به بندر وي، خومره به بندر وي

zə yəm aw tə ye nāzo naxcré wi

cúmra bæ şə wi, cúmra bæ şə wi

چې زه حياکرم اوتد شونځي کړې

زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyá Kṛəm aw tə šoxí Kre

zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kre

شي مهريانه او دلداري كرې
خومره به بنه وي ، خومره به بنه وي

še mehrabāna aw deldārī Kṛe
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې مې حياشي لې غوندي لري
نه درنې دې شمېر ته وايي لري

če me hayā šī laṣ ḡūnde lār e
za dər nezdé šəm tə wāye lāre
څرته شروع کړم. د عشق سندري
خومره به بنه وي ، خومره به بنه وي

dər tə šuró Kṛəm də sīšq sandāre
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې ستا په غاړه وي امېلونه
نه دې وړېل کې ښه دمه گلونه

če stā pə ḡāra wi amelūna
za de warbāl Ke zdāma gulūna

ته راته وايي د زړه حالونه

خومره به بنډوي، خومره به بنډوي

tə rāta wāye də zṛə hālūn a

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې درته وایم په مایې گرانه

له ټول عالمه له درست بڼه

če darta wāyem pə mā ye grāna

lə ʈol sālāma lə drəst ja hāna

ته وايي نه یم دومره ارزانه

خومره به بنډوي، خومره به بنډوي

tə wāye nə yem dūmra arzāna

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې شم بېخوده او هر څه وایم

دېره دې زیا ته له حده ستایم

če šəm bexúda aw hārca wāyem

déra de zyāta lə hāda stāyem

ته راته وايي چي نه خوستايم
خومره به بندروي، خومره به بندروي

ta rāta wāye če zə xū stāyam
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

لنډی

دنجلی تی ته می لاس ودرې

دغرخنی په خپې یې وو هل ټوپونه

da njaláy ti ta mi lās wārwar

da ġarcanáy pa cer ye wāwahal topúna

دنجلی درې شپه مڼه کړي

تنگي پايڅې زړې پښې ولږه گاموښ

da njaláy dre šáya mazá k̄ri

táŋgi pāyčé žrī paṇé wārā gāmúna

چي خوله مي خويي صرفه پرې کړې

شکر نه ده چي په ټول به که سينه

či xwla mi xwre sarfá pre mákra
šakára náda či pa tol ba káma sína

سبابه بیاکدهی بارینی

ددبنت گلان به ستالمنه بویوینه

sabá ba byā kádi bārízī

da dašt gulān ba stā lamāna būyāwína

چي دوصال دپيالو وېش و

نه په خنځير د خپل قسمت تعري و مه

či da wīśāl da pyālō weš wū

za pa jārjīr da xpal qāsmāt tarāle wāma

که دي ديدن زما په کاري

سپوښی ته گوره نه پر بام ولاړه يمه

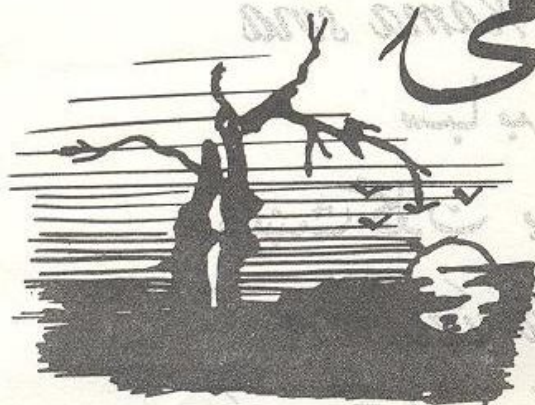
kā di didān zumā pa kār wī

spozmāy ta gōra za par bām walāra yāma

Spozmay

سپوځمای

د آسمان لویه دنیا کي
تر سپوږمۍ ښکلې پټیا

*Da asman lōya dunyā ki
ta spozmay skwale zebā ye*

رنگ الوتې گونډ زړه

تر وېشتلې پېر زړه حيايي

rang alwūte gūnā zārda

ta wistāle pə zra čā ye

جور مانځوندي غمجنه

خوک دي نستر يک غمنايي

Jōra mā gūndi ġamjāna

cok di nāsta yak tanhā ye

داتروايله ميني
خردسوي نازيني

rāta wāwāya la minī
ca dar sāwi nāzanīni

لاهلانده سره بنوري
په شپه هر جاي کي ولاړه

lālahānda sarā sōre

pa špa har jāy ki walāra

محبتي يوه زړه سوي
داسره کيسنوسه دواړه

muhabāt yū pa zra sāwi

rāsa ksenū sarā dwāra

زه به تاته زړگي تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

za ba tāta zirgāy taš kram

ta wamāta lās tar gāra

غم دميني به نيمي كرو
پريوازي سومر ژاره

ġam da mīni ba nimāy krū
Pa yowāzi sar mazāra

بنايستر يي گلای يي
داسمان پيغلر غلای يي

sāyistā ye gulāy ye

da asmān pēġla njalāy ye

لکراوس چي يي خواهم
دمينو هر خای ملر وې

lāka as ci ye paxwā ham

da mayānū hārfāy mla we

خوار غنور که پيسارا و
تدمر سر و رسره وې

xwān majnūn ka par sārā wū

ta ham sāma wərsarā we

دشیرینی حال دی ولید

دفرهاد پنم کی تروی

da širīni hāl di wālio

da farhād pa ġam ki ta we

چی بہ راز مینی خپور

دہند مجلس دیوہ وے

či ba rāz da mīni xpor wū

da haġā majlās dewā we

مقتولان عشق لیدل تا

پرور۔ دروہ پر زرتا

maqtulān da ʿišq lidāl tā

pa wro wró ba pre žarál tā

وفادارہ معشوقہ ری

دعاشق دروہ توتہ ری

wafādāra masšūqā ye

da sāsūq da zra totā ye

لنډې

طالبه خدای که به طای
پر کتاب پروت بی یادوی شنکلی خالونه
taléba xodāy ka ba mulā se
par Kitāb prot ye yādawé šinkī xālūna

طالبه روڼد سې کتاب کت
ستا د کتاب تر خاڅوږدې ز ما خالونه
tāléba rūnd se Kitāb kat ka
stā da Kitāb tar hāšó der di zmā xālūna

داسه د خان نوکې پر پردو
نوکې ز ما ته سپنه خوله به د کومه

rāsa da xān nokarī prézda
nokār zumā sa spīna xwla ba darhawāma

تینگ می مه نیه په غمیر لکړ
سبا په بوی د لونگیر د خنډه ځینه

tínga me ma nisá pa ġez ki
sabá ba būy da lawangín dar cáxa jína
خلک په چول لکړ تال لکړي

زه د شنه تر سینی لاندی تالا سومه

xálati pa čol ki tālá kızı

za da āšnā tar siné lāndi tālá swáma

یو وار تینگ په غمیر را

چی د تهر روپی درگیدی و دی کومه

yaw wāri tínga pa ġez rāsa

či da tatār rūpáy di gādi wādi kīrāma

ساقی ساقی

ساقی چراتہ کاسہ نیمہ شراب لری کہ نہ؟
پہ خواکینی چراتہ چنگ ویا یاب لری کہ نہ؟

sāqī čārta kāsá nīma šarāb laré ká na?

pə xwā kse čārta čāngū yā rabāb laré ká na?

ثواب دزاهدان و ملایان و شر نصیب
رندان و تہ رنگیر. خونک عذاب لری کہ نہ؟

sawāb də zāhādānū mulāyānū šā nasīb

rindānū tā rangīn gūnde sazāb laré ká na?

مسبحہ! دامہیچا تہ مریار خوبے
دار و چرتہ دسویاز راکیا ب لری کہ نہ؟

masīha, dā manāma čē tā mārī raḡawé

dārū čārta də sāwi zra kabāb laré ká na?

چ مستو توجباح کاندے پرمیو لمبیدل
اوسر وایہ ملاجانہ لایچ کتاب لرنے کدندہ؟

če mástū ta mabāh Kāndi po māyū lambēdāl

as uāya mulājāna če kitāb laré ka na?

راغلیہم داخیلہ دنیاکی لاهوی کوم
دیخسم کہے خرقہ لانیہ شراب لرنے کدندہ؟

rāgāley yam. dā xpōla dūnyāgāy lāhū Kām

de xum kse ca qatrā nima šarāb, lare Kana?

دکھ جی عنزی دہ اوچے شونہی دجمل
راواروہ ساچی خرمی ناب لری پاکہ نہ؟

da xum be sizatī da ūče šūnde da ajmāl

rāwāraua sāqī ca may nāb lare ka na?

سپون می

سپون می دلور و غرو د پاسه شو پید ۵
سپینه رنایه لوی دشتو خور پده خور پده

spozmáý da lwáru ġro da pása swayedá swayedá
spína ranā pa lūyū dāsto xwaredá xwaredá

وین می د گول له عطر و نوسی
شیپ د شینوله آواز و نوسی

wazmé da gúlū la satrúnū sará
špe da španó la āwāzúnū sará

نشې د میو له جامو و نوسی
زما په لاسو کښې خنځی ونه د گناه اچول
توبه وده ماته

našé da máyo la jāmúnū sará

zmā pa lāsó kse janjirúna da guná ačawól
tobá wa mātá

زە دڤنشی له پیچو تابه او شتم او شتم
داد هچکۆ له گرمیو تاوید تاوید

za da našé la pičo tába awustám awustám

dā da mačákó la garmáyū tāwedá tāwedá

ماله عصیان او گنا هونوسه

دی له مستی او هوسونوسی

mā la sasýān aw gunāhūnū sará

de la mastáy aw hawasūnū sará

ساقی له دكو گیلادسونوسی

لاخی دمیڤی دوف او د مستی کولی

خیاویده وه

sāqí la dákū gilāsūnū sará

lāfe da míne da wafá aw da mastáy kawále

hayá widá wa

Σ ۵.

دامستی کی زماله غیری زنگیدہ زنگیدہ

زہ پہ ہو س او پہ گناہ کی دویدم دویدم

dā pa mastāy ki zmā la ġīze rangedā rangedā

za pa hawās aw pa gunā ki dūbedām dūbedām

لہ تجیو تو یوای مالونوسی

لہ سیکو سیکو عن ابونوسی

la tázyū tázyū armānūnū sará

la škúlū škúlū sazābūnū sará

د زلمیتوب لہ کراونوسی

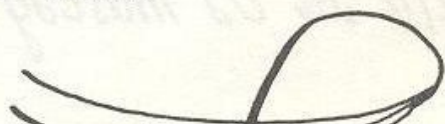
د سبا وون رنہا دستی پردہ وخیلہ

مینہ رسواستوه

da zalmitób la karāwūnū sará

da sabāwūn ranā da satar pardā wácirala

mīna ruswā šwa

ماہ سار

شیخه مدراحه محشری عکله سوچی اسمان سوچی
خم له اوره سوچی پیا له سوچی مستان سوچی

šāyxa mārāja mahšār day mǝāka swāji asmān swāji
xum la ōra sarā čāwi pyālā swāji mastān swāji

دسکرتو مجرونه دسینو گراب ته لوی پی
په دونه خکی پایکونی ده خپه سوچی توفان سوچی

da skarwātū majmarūna da sinō gardāb ta lwīzi
pa dozāx kī pāykoḇi da capā swāji tofān swāji

دسوماله خمه اخلي دجمشید په جام جامونه
دزدشت لحد اور واخست خرقه پوشر زاهدان سوچی

da somā la xūma āxli da jamšēd pa jām jamūna
da zardāšt lahaḍ or wāxist xarqapōš zahīdān swāji

مهارت د عمر غواري په مجلس چي وړگه يږي
ديځوړند انوخاى دى سست مذهب اوليان سچي

mahārāt da sūmar ġwāri pa majlās čī wargadīzi
da paxó rindānū jāy day sust mazhāb aw imān swāji

بد مستي ده هيا هو دى تونې سر پر سر ماتيږي

چيغې وړغلي عراب ته توبه سوچي شيخان سچي

badmasti da hayāhūy day tobé sar par sar mātiži
čigi wārgle mīrāb ta tobā swāji šayxān swāji

دامسلاک د خرابات دى په هر خم کي خرابي ږي

حريفان پکښي غرق يږي ساقى سوچي زندان سچي

dā maslāk da xarābāt day pa har xam ki xarābāydi
harifān pakšé ġarqīzi sāqī swāji rindān swāji

دمطرب شهبان په لاس دى احساس نغميږي سره کړي

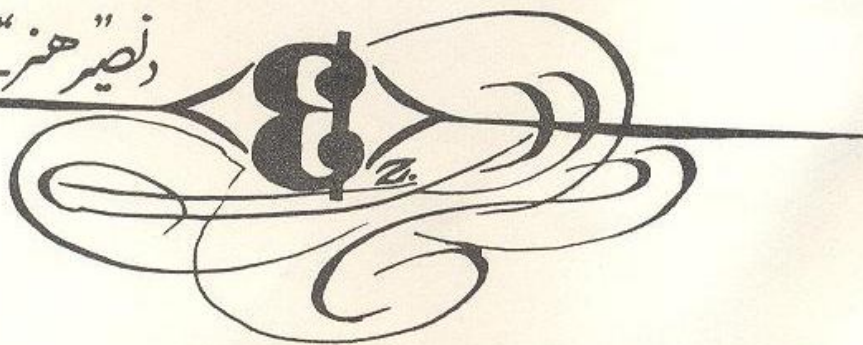
عقل فکر اور اخيستی اپلاتون اولقمان سچي

da mutrib šahbāz pa lās day da ihsās naġmāye sra kra
sāqal fikar or axistay aplātūn aw luqmān swāji

عقل لار وړکه کړې د جنون غیږې ته لویږي
 د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي
sāgal lāra wrāka kāre da junūn ġīzi ta lwīzi
da majnūn fikar sultān day dānā swāji nādān swāji

پاکي

د نصير هنر - پښتون په خط

دكتور عبدالحكيم هلالى
دكتاب مؤلف

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC

ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House